

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Problém negramotnosti ve světě

Hachlová Denisa

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Denisa Hachlová

Ekonomika a management
Provoz a ekonomika

Název práce

Problém negramotnosti ve světě

Název anglicky

The problem of illiteracy in the world

Cíle práce

Práce se zaměří na problém analfabetismu ve světě, a to zejména v rozvojových zemích.

Metodika

Výběr a studium relevantní odborné literatury. Práce se statistickými ročenkami. Metody analýzy, syntézy a komparace.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

Negramotnost, rozvojové země, vzdělání, organizace

Doporučené zdroje informací

UNCTAD. UNCTAD Handbook of Statistics 2018. Geneva: UNCTAD, 2019, 104 s., ISBN: 978-92-1-112934-2.

UNESCO Institute for Statistics. <http://data.uis.unesco.org/>

Zápotočná, O. (2012). Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní, Bratislava: VEDA.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zbyněk Kuna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 2. 3. 2020

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 05. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Problém negramotnosti ve světě" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13.3.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Zbyňku Kunovi, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za věnovaný čas, odborné konzultace a cenné rady, které mi v průběhu zpracování této práce poskytl.

Problém negramotnosti ve světě

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá negramotností ve světě, konkrétně v rozvojových zemích. Práce je rozdělena na tři části. První část vysvětluje především pojmy jako vzdělání, gramotnost, negramotnost a vymezuje vyspělé a rozvojové země.

Druhá část analyzuje negramotnost ve světě, rozvojových a vyspělých zemích, mezi nimiž je provedena komparace.

Třetí část se věnuje faktorům, které ovlivňují negramotnost. Navrhuje možnosti řešení tohoto problému a představuje organizace, které se lidem snaží pomoci.

Klíčová slova: Gramotnost, negramotnost, vzdělání, vyspělé země, rozvojové země, populace, chudoba, organizace, OSN, UNESCO

The problem of illiteracy in the world

Abstract

The bachelor thesis deals with illiteracy in the world, specifically in developing countries. The thesis is divided into three parts. The first part mainly explains concepts such as education, literacy, illiteracy and defines developed and developing countries.

The second part analyses illiteracy in the world, developing and developed countries, between which a comparison is made.

The third part deals with the factors that affect illiteracy. It suggests ways to solve this problem and presents organizations that try to help people.

Keywords: Literacy, illiteracy, education, developed countries, developing countries, population, poverty, organization, OSN, UNESCO

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Literární rešerše	13
4 Význam vzdělání v současném světě	14
4.1 Vzdělání	14
4.2 Vymezení pojmu gramotnost a ngramotnost.....	15
4.3 Vymezení vyspělých zemích.....	17
4.4 Vymezení rozvojových zemí.....	19
4.5 Klasifikace rozvojových zemí.....	20
4.5.1 Klasifikace dle Světové banky.....	20
4.5.2 Klasifikace dle Mezinárodního měnového fondu.....	21
4.5.3 Klasifikace dle Rozvojového programu OSN	21
5 Ngramotnost ve světě	23
5.1 Rozdělení dle regionů	23
5.1.1 Ngramotnost dospělé populace	24
5.2 Ngramotnost dospělé populace v Africe a Asii.....	25
5.3 Děti mimo školu.....	27
6 Faktory ovlivňující ngramotnost a možnosti řešení.....	30
6.1 Příčiny ngramotnosti	30
6.2 Důsledky ngramotnosti.....	34
6.3 Možnosti řešení	35
6.3.1 Rozvojové cíle tisíciletí	35
6.3.2 Cíle udržitelného rozvoje.....	39
6.3.3 Organizace pro pomoc a rozvoj gramotnosti	40
7 Závěr.....	44
8 Seznam použitých zdrojů	46

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Rozdělení vyspělých zemí dle HDI (2020)	19
Tabulka 2 - Rozdělení zemí dle HND (fiskální rok 2021)	21
Tabulka 3 - Rozdělení zemí dle HDI (2020)	22
Tabulka 4 - Míra negramotnosti 2019	24
Tabulka 5 - Míra negramotnosti v průběhu let 1977 - 2019	25
Tabulka 6 - Míra negramotnosti ve vybraných zemích Afriky (2019).....	26
Tabulka 7 - Míra negramotnosti ve vybraných zemích Asie (2019)	27
Tabulka 8 - Mimoškolní děti 2019	28
Tabulka 9 - Mimoškolní děti v průběhu let 1977 - 2019	29
Tabulka 10 - Rozvojové země s denním příjmem do 1,90 USD	31
Tabulka 11 - Vyspělé země s denním příjmem do 1,90 USD	31

Seznam použitých zkratek

AIDS	Syndrom získaného selhání imunity (Acquired Immunodeficiency Syndrome)
ČR	Česká republika
HDI	Index lidského rozvoje (Human Development Index)
HDP	Hrubý domácí produkt
HIV	Virus lidské imunitní nedostatečnosti (Human Immunodeficiency Virus)
HND	Hrubý národní důchod
MDG	Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals)
ILO	Mezinárodní měnový fond (The International Monetary Fund)
IMF	Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	Organizace spojených národů
PPP	Parita kupní síly (Purchasing power parity)
SDG	Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals)
UIS	Institut UNESCO pro statistiku (Unesco Institute for Statistics)
UNDP	Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNICEF	Dětský fond OSN United Nations Children's Fund
USD	Americký dolar
WLF	Světová nadace gramotnosti (The World Literacy Foundation)
WHO	Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)

1 Úvod

Negramotnost je vnímána jako celosvětový problém, který je potřeba řešit a nebrat jej lehkovážně. Ve vyspělých zemích je gramotnost považována za základní dovednost člověka a schopnost číst, psát a počítat je zcela běžná. V rozvojových zemích už to taková samozřejmost není.

Mezi možné příčiny negramotnosti řadíme chudobu, náboženské předsudky a diskriminaci žen, problémem je ale i nedostatek škol a s nimi spojená nízká úroveň vzdělání, dále špatný zdravotní stav obyvatel či nepříznivá bezpečnostní a životní situace. Bez vzdělání pak lidé mají špatné uplatnění na trhu práce, obtížně se orientují ve společnosti a úroveň zdravotnictví i finanční zabezpečení je nízká.

Rozdíly mezi vyspělou a rozvojovou civilizací jsou značné. Ve vyspělých zemích je značný vědecko-technický rozvoj a roste ekonomika, a rozvojové země s nimi nejsou schopny držet tempo.

Vzniká tak řada organizací a nadací pro pomoc rozvojovým zemím, programy pro snížení negramotnosti a zlepšení vzdělání lidí. S jejich pomocí a zájmem negramotných lidí se učit a mít větší šance na uplatnění v životě, negramotnost postupně klesá.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Tématem bakalářské práce je problém negramotnosti ve světě, a to zejména v rozvojových zemích. Cílem této práce je vysvětlit problém negramotnosti a obeznámit s ní veřejnost, vymezit pojmy jako jsou negramotnost, vzdělání a jiné. Dále zmapování negramotných obyvatel ve světě, v rozvojových a ekonomicky vyspělých zemích a obecné zhodnocení situace. Vymezit faktory, které ovlivňují negramotnost, navrhnout možnosti řešení a představit organizace, které se tímto problémem zabývají.

2.2 Metodika

Metodika postupu práce vychází především z výběru a studia odborné literatury, ověřených internetových zdrojů a statistických ročenek. Hlavními metodami jsou pak v různé míře analýza, syntéza a komparace.

Práce je rozdělena na tři části. První část popisuje význam vzdělání v současném světě a zdůrazňuje jeho potřebu.

Druhá část vychází z práce se statistickými ročenkami. Věnuje se analýze negramotnosti ve světě, rozvojových a vyspělých zemích, mezi nimiž je provedena komparace.

Třetí část se věnuje faktorům, které ovlivňují negramotnost. Dále navrhuje možnosti řešení tohoto problému a představuje organizace, které se snaží lidem pomoci získat vzdělání, najít si zaměstnání, dostat se z chudoby a jiné.

3 Literární rešerše

Podstatné informace a statistické přehledy jsou součástí webových stránek organizací a nadací, které se problémem vzdělání a negramotnosti zabývají. Jednou z nich je Organizace spojených národů OSN pro vzdělání, vědu a kulturu UNESCO, konkrétně Statistický institut UNESCO (UIS). Vytváří oficiální a důvěryhodná data o vzdělání, vědě, kultuře a komunikaci, která poskytuje od roku 1970 po současnost (data.uis.unesco.org).

Dále je zajímavá Příručka statistiky UNCTAD, která umožňuje přístup k datům z datového centra UNCTADstat a poskytuje údaje související s analýzou mezinárodního obchodu, rozvoje, investic a námořní dopravy. Mimo jiné obsahuje kompletní údaje o HDP na obyvatele (UNCTAD, 2020).

Zdrojem kvalitních národních a mezinárodních statistik je Světová banka, která shromažďuje velkou část údajů od organizací a členských zemí, s nimiž spolupracuje. Napomáhá rozvojovým zemím s investicemi do statistických činností, což vede ke zkvalitnění dat, zlepšuje kapacitu, efektivitu a účinnost národních statistických systémů. Úzce spolupracuje s agenturami, jako jsou Organizace spojených národů (OSN), Mezinárodní měnový fond (IMF), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Regionální rozvojová banka a dárci (www.worldbank.org).

V sídle OSN se zavázali představitelé členských států k boji proti extrémní chudobě, hladu, nemoci, negramotnosti, diskriminaci žen a dalším. Roku 2000 přijali Deklaraci tisíciletí OSN. Zmíněné cíle jsou souhrnně obsažené v osmi Rozvojových cílech tisíciletí OSN (MDG), na které roku 2015 navazují Cíle udržitelného rozvoje (SDG), které obsahují 17 cílů, se kterými by se do roku 2030 měla úplně ukončit chudoba, hlad nebo diskriminace (UNDP, 2021).

Dále je třeba zmínit Rozvojový program OSN neboli United Nations Development Programme (UNDP), který představuje organizaci, která se zapojuje do pomoci s vymýcením chudoby, snížení nerovností a napomáhá v plnění Cílů udržitelného rozvoje (SDG) (UNDP, 2021).

Snahou vzdělávací organizace World Literacy Foundation (WLF) je zajistit každému mladému jedinci možnost získat vzdělání a mohl tak uspět v životě. Znevýhodněným dětem, které mají snahu číst, poskytují doučování, knihy a vzdělávací i digitální zdroje (worldliteracyfoundation.org). Dále rozvojový program BanglaKids, pro podporu vzdělávání dětí a mladých lidí v Bangladéši nebo česká organizace Člověk v tísni.

4 Význam vzdělání v současném světě

4.1 Vzdělání

Andragogický slovník popisuje vzdělání jako proces řízeného učení a vyučování, typicky v edukačním prostředí školy či jiném prostředí. Popisuje působení na člověka pedagogem i formou sebevzdělávání. Je nezbytnou podmínkou pro přežití a vývoj ve společnosti. Celoživotnímu vzdělání se v současné době přisuzuje největší důležitost (Průcha, 2012, s.274). Dále je chápáno jako součást socializace jedince. Prostřednictvím vzdělávacích procesů dochází k osvojování vědomostí, postojů, dovedností, hodnot a norem. Systém informací a činností je součástí vyučovacích předmětů ve výuce (Průcha, 2008, s.292).

Do první poloviny dvacátého století působila škola jako jakýsi chrám vědění a byla dostupná jen úzké hrstce vyvolených. Ti studovali převážně z důvodu, aby si zajistili vyšší postavení ve společnosti a její uznání. K výrazným změnám došlo po druhé světové válce, kdy ve vyspělých zemích radikálně vzrostl počet lidí s maturitou a přibližně od šedesátých let dvacátého století i lidé s vysokoškolským titulem. V této demokratizační fázi vzdělání svou funkcí připomíná výťah. Kdy se široká vrstva obyvatel může v sociální struktuře dostat o několik pater výš a být součástí široké střední vrstvy, žijící v blahobytu. Od konce dvacátého století vzdělání připomíná pojišťovnu. Již není taková jistota vzestupu ve společnosti, ale absolventi škol by měli být alespoň částečně chráněni před rizikem nezaměstnanosti, chudoby a sociálního poklesu. Prioritou politiky každé kulturní země je nárůst absolventů vysokých škol a kvalita vědění (Keller, Tvrдый, 2008, s.15-16).

Soubor všech možností vzdělání obsahuje celoživotní učení, které je možné jak ve vzdělávacích institucích, tak mimo ně. Představuje propojený celek k získávání stejné kvalifikace a kompetence různými cestami, během našeho života. Lze jej členit na dvě základní etapy, konkrétně na počáteční a další vzdělání. Počáteční vzdělání zahrnuje základní, střední a terciální vzdělání. Je zcela individuální, kdy bude vzdělání ukončeno, měla by být ale splněna povinná školní docházka. Další vzdělání probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání a vstupu na trh. Jedná se o získávání dalších dovedností, vědomostí a kompetencí potřebných pro uplatnění v pracovním i osobním životě (MŠMT, 2007, s.8-9).

Dle organizace UNESCO má každý jedinec právo na vzdělání. Napomáhá ve vzdělání dětem od předškolního po vysokoškolského věku. „Poskytuje globální

a regionální vedení ve vzdělávání, posiluje vzdělávací systémy po celém světě a reaguje na současné globální výzvy prostřednictvím vzdělávání, jehož základním principem je rovnost žen a mužů¹. S dosaženým vzděláním je snazší vymanění z chudoby a začlenění do společnosti².

Vzdělávací systémy organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) podporují rovnost, poskytují kvalitní vzdělání všem žákům a podporují sociální začlenění.

Žáci mají díky rovnosti možnost získat velmi kvalitní vzdělání bez ohledu na jejich sociálně-ekonomické a sociální podmínky, dále pohlaví, rodinné zázemí a etnický původ. Všichni mají bez rozdílu možnost získat alespoň základní úroveň vzdělání. Za neúspěchem žáka může stát nízká kvalita vzdělání a nezohlednění vzdělávacích potřeb žáka (OECD, 2013).

4.2 Vymezení pojmu gramotnost a negramotnost

Výklad pojmu gramotnost není zcela jednoznačný, neboť zahrnuje více činností. Gramotnost je elementární dovednost číst, psát a počítat a je považována za základní znalost jedince pro uplatnění ve společnosti. Ve vyspělých zemích se tyto dovednosti považují za samozřejmé, v řadě rozvojových zemích je gramotnost nízká (Průcha, 2013, s.85).

Definice organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) zní: „Člověk je gramotný, když dokáže s porozuměním přečíst i napsat krátký jednoduchý výrok o svém každodenním životě“. Oproti tomu negramotný člověk je ten, který tyto dovednosti nedokáže (UNESCO, 1978).

Některé definice uvádí, že primární gramotnost je čtení, sekundární pak psaní, jiné že gramotnost je dovednost číst a psát současně. Jsou to dovednosti, kterými jedinec individuálně disponuje. Vyvíjí se v závislosti na pohlaví, věku a vzdělávacích podmínkách. „Jedná se o definice, které jsou v podstatě všeobecně akceptovatelné v čase i v prostoru, bez ohledu na kulturní, geografické či historické podmínky“ (Zápotočná, 2012, s.19-20).

---

¹ UNESCO: *Vzdělání mění životy* [online]. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/themes/education>

² UNESCO: *Právo na vzdělání* [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/themes/right-to-education>

Náročnější definice gramotnosti vyhovující podmínkám postindustriální (moderní) společnosti zní: „Náročnost situací, ve kterých je gramotnost uplatňovaná, je vždy závislá na čase i podmínkách, na úrovni a potřebách skupin i celé společnosti určité doby“ (Doležalová, 2005, s.11).

Postupem času se kromě schopnosti číst, psát a počítat, začaly přidávat i další dovednosti. S gramotností dále souvisí pojem funkční gramotnost a negramotnost. Funkční gramotnost není jen schopnost číst, psát a počítat, ale i znalosti a dovednosti za účelem dosahování cílů a osobního rozvoje. Opakem je funkční negramotnost, kdy osoba sice umí číst a psát, ale tyto dovednosti nedokáže v životě uplatnit (Zápotočná, 2012, s.20-21).

Andragogický slovník popisuje funkční gramotnost jako vyšší formu gramotnosti, soubor složitějších dovedností nezbytných k uplatnění v současné civilizaci (Průcha, 2012, s.111).

O funkční gramotnosti UNESCO uvádí definici: „Člověk je funkčně gramotný a může se zapojit do všech činností, u nichž je gramotnost vyžadována pro efektivní fungování jeho skupiny a komunity a také pro to, aby jí umožnil nadále používat čtení, psaní a kalkulaci pro svůj vlastní rozvoj a rozvoj komunity“. Naopak funkčně negramotný člověk se do všech činností zapojit nedokáže (UNESCO, 1978).

Funkční gramotnost lze v rámci využití členit na tři sféry uplatňování gramotnosti, konkrétně na gramotnost textovou, dokumentovou a numerickou. Textová gramotnost (někdy označovaná také jako literární gramotnost) se zabývá zpracováním textů, konkrétně potřebným schopnostem a znalostem. Dokumentová gramotnost hledáním a používáním informací ke zpracování krátkého nesouvislého textu, jako jsou různé návody, formuláře, grafy a jiné. Numerická gramotnost značí způsobilost práce s čísly, které jsou často součástí textů a dokumentů, jako jsou faktury, formuláře, objednávky, tabulky a jiné (Zápotočná, 2012, s.21).

Informační gramotnost (někdy označovaná také jako gramotnost počítačová, technologická, internetová a jiné) značí práci s informacemi, schopnost najít, vybrat, porozumět, zhodnotit a použít informace, dle našeho předmětu zájmu a poznání (Zápotočná, 2012, s.25). Na nejnižším stupni jsou znalost práce s technikou a médii, ze kterých získáváme informace, na vyšším stupni pak je samotné vyhledávání, zpracovávání a produkce informací (Gavora, 2002). Na jedince se zvyšují nároky na myšlenková zpracování vysokého objemu informací, vlivem technologií by měl ovládat

schopnost práce s počítačem a rozlišovat, reagovat a odolávat negativním vlivům technologií (Zápotočná, 2012, s.25-27).

Mediální gramotnost je schopnost vyhledat, zhodnotit a předávat informace z médií pomocí komunikační techniky (noviny, televize, rozhlas, internet). Setkáváme se s ní ve školní a mimoškolní mediální výchově, je součástí všeobecného vzdělání (Jirák, Wolák, 2007, s.7).

Finanční gramotnost obsahuje znalosti a dovednosti, potřebné k orientaci na trhu finančních služeb a produktů a pro vlastní zajištění. Usnadňuje správné vyhodnocení rizika půjček, hypoték a jiných závazků. Finančními transakcemi se zabývá i ekonomická gramotnost. Její součástí je finanční gramotnost, schopností orientace na trhu práce, zajištění finančního příjmu a jejich případná investice (Zvírotsky, 2015, s.306).

Dalším důležitým pojmem je zdravotní gramotnost. Znamená schopnost získat, rozumět, jednat a správně se rozhodovat na základě zdravotních informací a dokázat je využít pro zlepšení zdraví, mimo jiné obsahuje i zodpovědnost za lékaře, pacienta nebo poskytovatele zdravotních informací (Holčík, 2010, s.152-153).

Opakem gramotnosti je negramotnost (nazývána také jako analfabetismus). Negramotný člověk neovládá dovednost číst, psát ani počítat, neabsolvoval školní docházku. Negramotná populace je ve vyšším množství v některých zemích Asie, Afriky a Jižní Ameriky (Průcha, 2013, s.17). Jejich počty se snaží snížit alfabetizačními programy, pomocí osvojení znalostí psaní, čtení a počítání (Průcha, 2013, s.16). Záměrným a cíleným procesem tak na člověka působí pedagog či instituce, ve snaze podřídit jej normám společnosti a vytváří podmínky umožňující optimální rozvoj jedince skrz edukační procesy (Průcha, 2012, s.264). Negramotnost značí rozsáhlý problém současné doby, který má důsledky mimo jiné i v ekonomické, náboženské a politické oblasti (Zvírotsky, 2015, s.304).

4.3 Vymezení vyspělých zemích

Hospodářsky vyspělé země mají rozvinutou kulturu a techniku, lidé disponují kvalitním dlouhodobým vzděláním, usiluje se o gramotnost na vyšší úrovni. Kromě osvojené elementární gramotnosti je třeba navíc zvládat i funkční gramotnost, tedy ke čtení a psaní se přidává práce s textovými dokumenty. Ovšem hranice mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi není jasně vymezená. I ve vyspělé zemi mohou být negramotní lidé

či skupiny, stejně tak v rozvojové zemi mohou být jedinci či skupiny na vyšší úrovni gramotnosti (Doležalová, 2005, s.33-34).

K důležitým ukazatelům ekonomického rozvoje a hospodářské výkonnosti patří HDP na obyvatele. Mezi vyspělé státy s rozvinutou tržní ekonomikou řadíme Severní Ameriku, Evropskou unii, ostatní státy západní Evropy, Izrael, Japonsko, dále pak vyspělé země východní Asie, Austrálie a některé státy Oceánie. Převážně jsou to země s vysokou úrovní HDP na obyvatele, převyšující 25 000 USD (Bičík, 2003, s.33).

V roce 2019 bylo průměrné HDP na obyvatele vyspělých zemí v nominálním vyjádření na úrovni 46 841 USD, z toho nejvyšší míru HDP na obyvatele má Lucembursko se 113 642 USD, dále Bermudy (104 951 USD), Čína, Macao (89 284 USD), Kajmanské ostrovy (89 245 USD), Švýcarsko, Lichtenštejnsko (82 243 USD), Irsko (79 151 USD), Norsko (77 089 USD), Island (70 785 USD) a jiné (UNCTAD, 2020).

Komplexnějším ukazatelem je index lidského rozvoje (HDI), který vychází ze třech komponentů. Jedná se o vyjádření očekávané doby dožití při narození, vědomostní úroveň, která zahrnuje míru gramotnosti dospělé populace a dobu školní docházky a ekonomickou úroveň podle hrubého národního produktu (HNP) na obyvatele v paritě kupní síly (Fárek, Kraft, 2012, s.78).

Rozdělení vyspělých zemí do skupin podle HDI zobrazuje Tabulka 1. Uvedené země patří do první skupiny zemí s velmi vysokou úrovní lidského rozvoje, kde rozmezí HDI je na úrovni 0,8 a výše. Do této skupiny je zařazeno 66 zemí. Celosvětově má největší HDI Norsko s indexem 0,957. O druhou a třetí příčku se s indexem 0,955 dělí Irsko a Švýcarsko. Je patrné, že prvních sedm zemí je srovnatelných. Naděje na dožití je nejvyšší v Číně v Hong Kongu, a to 84,9 let, průměr v těchto zemích činí 83 let. Očekávaná doba školní docházky je v průměru 18 let a průměrná doba školní docházky je okolo 13 let. Hrubý národní produkt na obyvatele je v prvních sedmi zemích nejvyšší ve Švýcarsku, kde činí 69 394 USD, naopak nejnižší HNP na obyvatele má s 54 508 USD Švédsko.

Česká republika je na 27. příčce. Nadějí na dožití, průměrnou i očekávanou dobou školní docházky, je srovnatelná s předchozími zeměmi. Liší se zejména v HNP na obyvatele, který činí 38 109 USD, tedy téměř o polovinu méně, než ve Švýcarsku. Na poslední 66. příčce je Mauricius, s indexem 0,804. Ve srovnání s Norskem, které je na první příčce, činí rozdíl v naděje na dožití při narození 7,5 let. Očekávaná doba školní docházky je na Mauriciu o tři roky kratší, průměrná školní docházka trvá 9,5 let.

Zatímco HNP na obyvatele v Norsku činí 66 494 USD, na Mauriciu je 25 266 USD, tedy 2,6x méně.

Tabulka 1 - Rozdělení vyspělých zemí dle HDI (2020)

Pořadí	Příklad země	HDI	Naděje dožití při narození (roky)	Očekávaná doba školní docházky (roky)	Průměr školní docházky (roky)	HNP na obyvatele (PPP \$)
1	Norsko	0,957	82,4	18,1	12,9	66 494
2	Irsko	0,955	82,3	18,7	12,7	68 371
2	Švýcarsko	0,955	83,8	16,3	13,4	69 394
4	Hong Kong, Čína	0,949	84,9	16,9	12,3	62 985
4	Island	0,949	83,0	19,1	12,8	54 682
6	Německo	0,947	81,3	17,0	14,2	55 314
7	Švédsko	0,945	82,8	19,5	12,5	54 508
27	Česká republika	0,900	79,4	16,8	12,7	38 109
66	Mauricius	0,804	75	15,1	9,5	25 266

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z UNDP - United Nations Development Programme, 2021

4.4 Vymezení rozvojových zemí

Rozvojové země se řadí mezi hospodářsky zaostalé, chudé a kvalita vzdělání je na nízké úrovni. Lidé zde mnohdy nemají osvojené elementární dovednosti neboli znalost čtení a psaní (Doležalová, 2005, s.33).

Rozvojové země můžeme vymezit z hlediska geografického, historického a ekonomického. Z geografického hlediska se rozvojové země nachází na třech kontinentech. V Latinské Americe (od Mexika po Argentinu), v celé Africe (včetně ostrovních států v Indickém a Atlantském oceánu) a v Asii (včetně Oceánie, ale kromě Japonska, Austrálie a Nového Zélandu).

Z historického hlediska byla většina rozvojových zemí kolonizována. Mezi nejvýznamnějšími kolonizátory patřili Velká Británie, Francie, Nizozemsko, Belgie, Španělsko a Portugalsko. Koloniální období trvalo u jednotlivých zemí různě dlouho. Zatímco nejdříve a zároveň nejdéle byly kolonizovány země Latinské Ameriky, země Afriky byly kolonizovány nejkratší dobu.

Z ekonomického hlediska rozvojové země vykazují znaky nízké ekonomické úrovně, nesoulad mezi odvětvovou strukturou HDP na obyvatele a zaměstnaností, sociálně ekonomický dualismus a ekonomickou závislost na rozvinutých zemích. Ekonomická úroveň je měřena pomocí hrubého domácího produktu (HDP) na obyvatele (Adamcová, Němečková, 2009, s.16-19). Rozdíl v HDP na obyvatele mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi je značný. Zatímco v roce 2019 bylo průměrné HDP na obyvatele vyspělých zemí v nominálním vyjádření na úrovni 46 841 USD, HDP na obyvatele rozvojových zemí dosahovalo v průměru úrovně 5 591 USD, tedy oproti vyspělým zemím skoro 8,4 krát méně a úroveň je relativně nízká (UNCTAD, 2020).

Dalším znakem je nesoulad mezi odvětvovou strukturou HDP na obyvatele a strukturou zaměstnanosti, kdy většina ekonomicky aktivních obyvatel je stále zaměstnána v oblasti zemědělství, zatímco země vykazují poměrně pokročilou strukturu hospodářství. Tento nesoulad značí ekonomickou zaostalost rozvojových zemí.

Sociálně ekonomický dualismus značí nerovnoměrný vývoj sociálně ekonomického sektoru. Jev, kdy se ze struktury tzv. tradičního sektoru, vlivem ekonomického růstu, přechází k modernímu tržnímu sektoru, ale přitom jsou oba tyto sektory nadále využívány.

Vnější znakem se jeví ekonomická závislost na rozvinutých zemích. Rozvojové země více obchodují mezi sebou a závislost na rozvinutých zemích se postupem času snižuje, ovšem nerovnoměrně (Adamcová, Němečková, 2009, s.19-20).

4.5 Klasifikace rozvojových zemí

4.5.1 Klasifikace dle Světové banky

Nejpoužívanější klasifikací rozvojových zemí je vymezení od Světové banky. Ta člení země do skupin podle hrubého národního důchodu (HND) na osobu v amerických dolarech, který je přepočten aktuálním směnným kurzem. První tři skupiny zemí, konkrétně s nízkým, nižším středním a vyšším středním důchodem, jsou považovány za rozvojové země. Výjimku tvoří jen čtvrtá skupina s vysokým důchodem. Rozmezí hrubého národního důchodu na osobu jednotlivých skupin se každoročně upravuje, není však platné po dobu jednoho kalendářního roku, ale roku fiskálního (Syróvátka, Harmáček, 2014).

V Tabulce 2 je rozdělení zemí dle HND na obyvatele pro fiskální rok 2021. Dle uvedeného počtu zemí, které do daných skupin patří, je patrné, že nejvíce zemí

je obsaženo ve skupině s vysokým důchodem, naopak téměř třikrát méně zemí je ve skupině s nízkým důchodem. U všech skupin jsou uvedeny příklady zemí, které do těchto skupin patří. Například Česká republika, která je řazena mezi vyspělé země, je ve skupině s nejvyšším důchodem, tedy HND na osobu je vyšší než 12 536 USD. U zemí zvýrazněných tučně (v Tabulce 2) došlo ke změně klasifikace.

Tabulka 2 - Rozdělení zemí dle HND (fiskální rok 2021)

Skupiny zemí	HND na osobu (USD)	Počet zemí (kus)	Příklady zemí
Nízký důchod	1 035 a méně	29	Čad, Etiopie, Guinea, Haiti, Mali, Niger, Súdán , Uganda
Nízký střední důchod	1 036 – 4 045	50	Alžírsko , Bangladéš, Indie, Nepál , Srí Lanka , Tanzanie , Vietnam
Vyšší střední důchod	4 046 – 12 535	56	Čína, Gruzie, Indonésie , Irák, Jamaica, Mexiko, Peru, Thajsko
Vysoký důchod	12 536 a více	83	Austrálie, Belgie, ČR, Francie, Mauricius , Nauru , Polsko, Rumunsko

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z The World Bank

4.5.2 Klasifikace dle Mezinárodního měnového fondu

Druhou možností je klasifikace podle Mezinárodního měnového fondu (IMF). Oproti Světové bance klasifikuje země podle tří kritérií, a to podle výše důchodu na osobu, diverzifikace vývozu a míry integrace do globálního finančního systému. Právě kritérium diverzifikace, které je zaměřeno na vývoz, značí nízkou úroveň rozvoje. Na základě těchto kritérií řadí země do dvou kategorií – na vyspělé ekonomiky a na vynořující se a rozvojové ekonomiky. Jelikož značná část zemí patří do druhé kategorie, člení se tedy dále do šesti regionálních a několika analytických skupin (Syróvátka, Harmáček, 2014).

4.5.3 Klasifikace dle Rozvojového programu OSN

Třetí možností je klasifikace podle Rozvojového programu OSN, který rozděluje země dle výše indexu lidského rozvoje (HDI). Poprvé byl představen roku 1990 ve Zprávě o lidském rozvoji, která je každoročně vydávána Rozvojovým programem OSN. Index lidského rozvoje zahrnuje tři dimenze, na základě kterých hodnotí stránky lidského rozvoje, konkrétně se jedná o vzdělání, zdraví a životní úroveň, které jsou dále vyjádřeny

jedním či dvěma ukazateli. Dle HDI jsou země řazeny do čtyř skupin, na velmi vysoký lidský rozvoj, vysoký lidský rozvoj, střední lidský rozvoj a nízký lidský rozvoj (Syrovátka, Harmáček, 2014).

Tabulka 3 zobrazuje rozdělení zemí do skupin podle HDI. Za každou skupinu je vždy příkladem uvedena země, která spadá do této skupiny, dle rozmezí HDI. Celosvětově má největší HDI Norsko s indexem 0,957. Ve srovnání s Nigerem, který má celosvětově nejnižší index HDI 0,394, má téměř třikrát více. Rozdíl mezi těmito zeměmi v naději na dožití při narození činí dvacet let. Zatímco očekávaná doba školní docházky v Norsku je 18,1 let a průměrná školní docházka trvá 12,9 let, v Nigeru je očekávaná doba školní docházky 6,5 let a průměrná školní docházka trvá pouze 2,1 roku.

Tabulka 3 - Rozdělení zemí dle HDI (2020)

Lidský rozvoj	Meze HDI	Příklad země	HDI	Naděje dožití při narození (roky)	Očekávaná doba školní docházky (roky)	Průměr školní docházky (roky)	HNP na obyvatele (PPP \$)
Velmi vysoký	0,8 a více	Norsko	0,957	82,4	18,1	12,9	66 494
Vysoký	0,7 - 0,799	Brazílie	0,765	75,9	15,4	8,0	14 263
Střední	0,550 - 0,669	Zambie	0,584	63,9	11,5	7,2	3 326
Nízký	0,550 a méně	Niger	0,394	62,4	6,5	2,1	1 201

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z UNDP - United Nations Development Programme, 2021

5 Negramotnost ve světě

Zlom v šíření gramotnosti nastal roku 1950, kdy začala v pravidelných intervalech stoupat míra gramotnosti dospělé populace ve světě. Přibližně každých deset let vzrostla o 5 procentních bodů, konkrétně z 55,7 % gramotnosti z roku 1950 vzrostla do roku 2015 na úroveň 86,2 %. Ovšem v letech 1950 až 1990 došlo k rapidnímu populačnímu růstu a počet negramotné populace se tak neustále zvyšoval. Zatímco v roce 1950 bylo 700 milionů negramotné populace, v roce 1990 jejich počet vzrostl na 878 milionů. Vlivem šíření vzdělání se postupně počet negramotné populace snížil, a to na 745 milionů, dle roku 2015 (UNESCO, 2017, s.21).

5.1 Rozdělení dle regionů

Míru negramotnosti mládeže ve věku 15 – 24 let a dospělých, rozdělených podle pohlaví a regionu znázorňuje Tabulka 4. Nejmenší míra negramotnosti je v Evropě, střední Asii, Latinské Americe a Karibiku. Naopak největší míra negramotnosti je v Subsaharské Africe, na Středním východě a severu Afriky, v Jižní Asii a v Arabském světě. Vzhledem k nerovnosti žen a mužů, je patrný rozdíl v jejich negramotnosti. V některých regionech procento negramotných žen téměř dvojnásobně převyšuje procento negramotnosti mužů.

Rozdíl je nejvíce patrný u dospělé populace v Jižní Asii, kde negramotnost žen byla na úrovni 35 % a u mužů 19 %, Subsaharské Africe mají ženy 41 %, zatímco muži o 13 % méně, v Arabském světě je rozdíl mezi ženami a muži 14 %. Vzhledem k alfabetizačním programům se projevuje značný rozdíl ve vzdělanosti mládeže a dospělých lidí, kde negramotnost mládeže je o polovinu nižší. Nicméně i tak je negramotnost poměrně vysoká. Nejhorší situace je v oblasti Subsaharské Afriky, kde je přístup ke vzdělání problematický. Míra negramotnosti mládeže v této oblasti dosahuje 24 % a 35 % u dospělé populace.

Tabulka 4 - Míra negramotnosti 2019

Region	Mládež (15 – 24 let) (%)			Dospělí lidé (od 15 let) (%)		
	Celková populace	Ženy	Muži	Celková populace	Ženy	Muži
Svět	8	9	7	14	17	10
Arabský svět	17	20	15	27	34	20
Východní Asie a Tichomoří	1	1	1	4	6	3
Evropa a střední Asie	0	0	0	2	2	1
Latinská Amerika a Karibik	1	1	2	6	6	5
Střední východ a severní Afrika	10	12	8	21	27	15
Jižní Asie	10	12	8	27	35	19
Subsaharská Afrika	24	26	21	35	41	28

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z The World Bank, 2020

5.1.1 Negramotnost dospělé populace

Negramotnost ve světě stále klesá (Tabulka 5). Ze shromážděných dat mezi lety 1977 až 2019 je patrný značný pokrok ve snížení negramotnosti dospělé populace. Zatímco roku 1977 byla negramotnost na úrovni 33 %, do roku 2019 klesla na 13 %. Výrazně klesala do roku 2000, v následujících letech se pokles zpomalil a míra negramotnosti klesá rychlostí přibližně jednoho procenta za tři roky.

Poměrně stabilní situace je v Evropě a střední Asii, kde roku 1997 byla negramotnost na úrovni 4 % a do roku 2019 klesla o pouhých 2 %. Od roku 2010 stagnuje na úrovni 2 %. Pozvolný pokles negramotnosti je i ve Východní Asii a Tichomoří, kde v letech 2007 až 2013 úroveň stagnovala na 6 %, v současnosti na 4 %. Přibližně o jedno procento za tři roky klesá i negramotnost v Latinské Americe a Karibiku.

Největší pokles je zaznamenán v Jižní Asii, kde je od roku 1977 pokles o 36 % na současných 27 %. Stejnou úroveň negramotnosti má i Arabský svět, kde došlo k poklesu o 28 %. Přibližně v letech 2003 až 2010 negramotnost stagnovala na 31 %, následně začala klesat. Od roku 1987 je v Subsaharské Africe pokles o 16 % na současných 34 % u dospělé populace. Ze všech regionů je situace v Africe nejhorší.

Přestože se úroveň negramotnosti snížila, stále není ideální a je potřeba vynaložit značné úsilí, aby se úroveň zlepšila a co nejvíce se přiblížila úrovni vyspělých zemí.

Tabulka 5 - Míra negramotnosti v průběhu let 1977 - 2019

Region	Dospělí lidé (od 15 let) (%)									
	1977	1987	1997	2000	2003	2007	2010	2013	2016	2019
Svět	33	28	21	19	18	17	16	15	14	13
Arabský svět	55	49	39	36	31	31	31	26	25	27
Východní Asie a Tichomoří	34	24	11	10	8	6	6	6	5	4
Evropa a střední Asie	x ³	x	4	4	3	3	2	2	2	2
Latinská Amerika a Karibik	20	17	12	11	10	9	8	7	6	6
Střední východ a severní Afrika	55	47	33	30	26	25	24	20	19	20
Jižní Asie	63	57	49	42	40	38	34	32	29	27
Subsaharská Afrika	x	50	44	44	42	43	41	38	36	34

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z *The World Bank*, 2020

5.2 Negramotnost dospělé populace v Africe a Asii

Následující Tabulky 6 a 7 znázorňují míru negramotnosti u dospělé populace nad 15 let v Africe a Asii, rozdělené dle pohlaví a země. Nejvyšší míru negramotnosti představují Africké země (Tabulka 6). Z vybraných zemí je nejhorší situace v Somálsku s 95 % negramotné populace, z toho je 96 % žen a 93 % mužů. Z celkového počtu obyvatel dané země je 78 % negramotné populace v Čadu, 65 % v Nigeru a 63 % ve Středoafričské republice. Pod úrovní 60 % negramotné populace jsou země jako Benin, Libérie, Etiopie a Mosambik. V Alžírsku a v Keni klesla míra negramotnosti pod 20 % populace.

³ Poznámka: Hodnoty označené „x“ nebyly k dispozici.

Tabulka 6 - Míra negramotnosti ve vybraných zemích Afriky (2019)

Africké země	Dospělí lidé (od 15 let) (%)	Ženy (%)	Muži (%)
Somálsko	95	96	93
Čad	78	86	69
Niger	65	73	56
Středoafriická republika	63	74	50
Benin	58	69	46
Libérie	52	66	37
Etiopie	48	56	41
Mosambik	39	50	27
Maroko	26	35	17
Uganda	23	29	17
Alžírsko	19	25	13
Keňa	18	22	15

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z *The World Bank*, 2020

O poznání lepší úroveň negramotnosti je v Asii (Tabulka 7). Z vybraných Asijských zemí je nejhorší situace v Afghánistánu s 57 % negramotné populace, z toho je 70 % žen a 45 % mužů. V Pákistánu je 41 % negramotné populace, v Nepálu 32 %. Pod úrovní 30 % negramotné populace jsou země jako Indie, Bangladéš, Irák a Írán. V Thajsku a v Ománu klesla míra negramotnosti pod 10 % populace, konkrétně na 6 % v Thajsku a 4 % v Ománu.

Ve všech uvedených zemích Afriky i Asie převládá zřetelně vyšší negramotnost žen nad muži, mnohdy i dvojnásobně (Tabulky 6 a 7). V Africe je tato situace například v Maroku, kde negramotnost žen dosahuje 35 %, zatímco u mužů 17 %. Téměř dvojnásobný rozdíl v negramotnosti je i v Mosambiku, kde ženy jsou na úrovni 50 % a muži na 27 %. V Asii je tato situace například v Nepálu, kde negramotnost žen dosahuje 40 %, zatímco u mužů 21 %, dále Indie, kde ženy mají úroveň negramotnosti na 34 % a muži na 18 %.

Zatímco z vybraných zemí je s 95% negramotností nejhorší situace v Africe v Somálsku, v Asii je nejhorší situace s 57 % v Afghánistánu. Na podobné úrovni je v Africe až Benin s 58% negramotností. Mírou negramotnosti jsou z uvedených zemí nejlépe srovnatelné Maroko a Indie. Obě země mají negramotnost na 26 %, rozdíl v počtu negramotnosti žen a mužů je nepatrný. V Maroku je negramotných 35 % žen a 17 % mužů a v Indii 34 % žen a 18 % mužů.

Tabulka 7 - Míra negramotnosti ve vybraných zemích Asie (2019)

Asijské země	Dospělí lidé (od 15 let) (%)	Ženy (%)	Muži (%)
Afghánistán	57	70	45
Pákistán	41	54	29
Nepál	32	40	21
Indie	26	34	18
Bangladéš	25	28	23
Irák	14	20	9
Írán	14	19	10
Thajsko	6	8	5
Omán	4	7	3

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z The World Bank, 2020

5.3 Děti mimo školu

Počet dětí, kteří v roce 2019 nedocházeli do školy, zobrazuje tabulka 8. Celosvětově školu nenavštěvuje 58,4 milionu dětí, z toho více než polovina dětí je ze Subsaharské Afriky. Naopak nejnižší počet představují s 1,1 milionem dětí Evropa a střední Asie, dále s 1,67 milionu dětí Latinská Amerika a Karibik a s počtem 2,64 milionu dětí Střední východ a severní Afrika.

Z celkového počtu dětí mimo školu je patrný vyšší podíl žen. Výjimku tvoří Evropa a střední Asie, kde je počet žen mimo školu o trochu nižší, konkrétně 0,52 milionu žen a 0,58 milionu mužů. O trochu vyšší rozdíl je na Středním východě a severní Africe, kde je 0,73 milionu žen a 0,93 milionu mužů.

V porovnání s Východní Asií a Tichomořím je v Jižní Asii o polovinu více dětí mimo školu, tedy 12,8 milionu dětí z celkového počtu. Z uvedených regionů je nejhorší situace v Subsaharské Africe, kde z celkového počtu 33,8 milionů dětí mimo školu je 18,7 milionů žen a 15,2 milionů mužů.

Tabulka 8 - Mimoškolní děti 2019

Region	Děti mimo školu (v milionech)		
	Celkem	Ženy	Muži
Svět	58,4	31,5	26,9
Arabský svět	7,6	4,09	3,58
Východní Asie a Tichomoří	6,2	3,32	2,89
Evropa a střední Asie	1,1	0,52	0,58
Latinská Amerika a Karibik	1,66	0,73	0,93
Střední východ a severní Afrika	2,65	1,5	1,1
Jižní Asie	12,8	6,65	6,1
Subsaharská Afrika	33,8	18,7	15,2

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z *The World Bank, 2020*

Tabulka 9 zaznamenává vývoj v počtu mimoškolních dětí v letech 1977 až 2019. Z uvedených dat je patrný značný pokrok ve snížení počtu populace, která nenavštěvuje školu. Zatímco roku 1977 byl počet mimoškolních dětí ve světě na úrovni 119 milionů, do roku 2019 klesl o více než polovinu, konkrétně na úroveň 58,4 milionů.

V Arabském světě došlo k poklesu přibližně o dva miliony, na současných 7,6 milionů dětí. Podobná situace byla i v Evropě a střední Asii, kde roku 1977 byla úroveň na 3,5 milionech a do roku 2019 došlo k poklesu o 2,4 milionů, tedy na 1,1 milionu v roce 2019. Přibližně od roku 2016 mírně stoupá.

V Latinské Americe a Karibiku došlo do roku 2007 k poklesu o přibližně 4,4 milionů dětí, následně začal počet do roku 2016 stoupat na úroveň 1,94 milionu dětí a roku 2019 se situace opět zlepšila a počet dětí klesl na úroveň 1,6 milionu. V porovnání s Evropou a střední Asií jsou na srovnatelné úrovni, kdy Latinská Amerika a Karibik mají přibližně jen o půl milionu mimoškolních dětí více.

Celkově největší počet dětí nechodících do školy byl zaznamenán v roce 1977 v Jižní Asii. Od té doby došlo k poklesu o dvě třetiny, tedy o 24,5 milionů dětí na současných 12,8 milionů.

V porovnání se stavem v Subsaharské Africe je patrné, že přestože v počátečním roce 1977 bylo v Jižní Asii o 6 milionů dětí mimo školu více, postupem času docházelo k poklesu a v roce 2019 bylo dětí o 21 milionů méně, tedy došlo k podstatnému zlepšení.

Ze všech regionů je nejhorší situace právě v Subsaharské Africe. Zde se situace spíše zhoršuje. Zatímco roku 1977 byl počet dětí mimo školu roven počtu 31,3 milionů, do roku 1997 počet vzrostl na 44,4 milionů, následně opět klesal na 38,2 milionů v roce 2003

a v letech 2007 až 2019 je počet dětí v průměru na 32 milionech. Roku 2019 byl počet dětí na úrovni 33,8 milionů.

Tabulka 9 - Mimoškolní děti v průběhu let 1977 - 2019

Region	Děti mimo školu (miliony)									
	1977	1987	1997	2000	2003	2007	2010	2013	2016	2019
Svět	119,0	106,0	116,0	99,2	82,2	60,6	60,4	57,1	57,3	58,4
Arabský svět	9,56	9,3	9,79	8,9	7,85	7,29	6,39	7,1	7,56	7,67
Východní Asie a Tichomoří	x ⁴	12,2	19,6	10,5	8,67	7,78	6,5	6,38	6,23	6,2
Evropa a střední Asie	3,49	2,75	2,47	1,79	1,31	1,45	1,15	0,97	0,99	1,11
Latinská Amerika a Karibik	5,72	4,57	5,1	2,15	1,94	1,36	1,59	1,79	1,92	1,66
Střední východ a severní Afrika	7,34	7,13	7,14	6,39	4,18	3,45	2,32	2,39	2,66	2,65
Jižní Asie	37,3	41,7	36,5	34,6	27,0	14,9	15,9	13,6	12,7	12,8
Subsaharská Afrika	31,3	36,5	44,4	43,1	38,2	31,5	32,3	31,3	32,7	33,8

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z The World Bank, 2020

⁴ Poznámka: Hodnota označená „x“ nebyla k dispozici.

6 Faktory ovlivňující negramotnost a možnosti řešení

6.1 Příčiny negramotnosti

Příčin negramotnosti je mnoho. Mezi nejčastější řadíme chudobu, nedostatek škol a s nimi spojená nízká úroveň vzdělání, náboženské předsudky, diskriminaci žen, dále špatný zdravotní stav obyvatel či nepříznivá bezpečnostní a životní situace.

Světovou chudobu lze definovat jako relativní a absolutní. Relativní chudoba je zkoumaná ve vztahu k referenčním skupinám, je tedy srovnána životní úroveň jedince s průměrnou životní úrovní společnosti. Absolutní chudoba definuje situaci, kdy si člověk není schopen zajistit základní potřeby, konkrétně jídlo, pití, oblečení, bydlení, zdravotní péči a vzdělání. Hranice se se změnou životních podmínek nemění (Jeníček, Foltýn, 2010, s.52).

Světová banka stanovila roku 2017 hranici globální chudoby na 1,90 USD na osobu na den, na základě parity kupní síly (PPP) z roku 2011. Křivka chudoby má klesající tendenci. Zatímco v roce 1981 byla chudoba na úrovni 42,5 %, roku 1991 na 36,8 %, roku 2001 na 26,9 % a roku 2011 na 13,8 %. V absolutní světové chudobě dnes žije 9,2 % populace.

V tabulce 10 je uvedeno prvních osm zemí s největší mírou populace, které dle Světové banky dosahují denního příjmu ve výši do 1,90 USD na osobu. Největší míra populace s denním příjmem do 1,90 USD je na Madagaskaru, konkrétně 77,4 % obyvatel. Na podobné úrovni je i Demokratická republika Kongo, kde je 77,2% míra populace. Nepatrně lepší situace je se 72,8 % populace v Burundi. Pod hranicí 70 % jsou pak země jako Guinea-Bissau, Středoafriická republika či Mosambik. Země s nízkým příjmem se převážně nachází v Africe, až na výjimky, jako je Uzbekistán, dále by to pak byl Turkmenistán se 49 % či Papua-Nová Guinea s 38 % populace.

Tabulka 10 - Rozvojové země s denním příjmem do 1,90 USD

Země	Míra populace (%)	Sledovaný rok
Madagaskar	77,4	2012
Demokratická republika Kongo	77,2	2012
Burundi	72,8	2013
Malawi	70,8	2016
Guinea-Bissau	68,4	2010
Středoafriická republika	65,9	2008
Mosambik	63,7	2014
Uzbekistán	61,6	2003

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z The World Bank, 2021

Tabulka 11 obsahuje denní příjem ve výši do 1,90 USD na osobu ve vyspělých zemích. Dle míry populace je vždy uvedeno pár zemí, které do těchto skupin spadají. Míra populace žijících v chudobě je v těchto zemích velmi nízká, 56 zemí nedosahuje ani jednoho procenta. Česká republika spadá do první skupiny s chudobou na úrovni pouhých 0,1%. Jedná se převážně o menšiny s nízkým příjmem. Až země jako Litva, Tonga či Spojené státy jsou na úrovni dosahující 1 % populace.

Tabulka 11 - Vyspělé země s denním příjmem do 1,90 USD

Příklady zemí	Míra populace (%)	Sledovaný rok
Belgie, Bělorusko, Uruguay, Slovinsko, Francie, ČR, Thajsko, Island, Irsko	0,1	2006 - 2017
Spojené království, Tunisko, Malta, Izrael, Holandsko	0,2	2015 - 2017
Lucembursko, Polsko, Norsko, Chile, Rakousko	0,3	2017
Portugalsko, Kosovo, Dominikánská republika	0,4	2017 - 2018
Chorvatsko, Mongolsko, Fidži, Čína, Austrálie	0,5	2013 - 2018

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z The World Bank, 2020

Pro deklaraci Světového summitu byla roku 1995 vytvořena definice chudoby: „Chudoba má různé projevy zahrnující neexistenci příjmu a produktivních zdrojů postačujících k zajištění udržitelného živobytí, hlad a podvýživu, špatný zdravotní stav, omezený nebo neexistující přístup ke vzdělání a dalším základním službám, zvýšenou nemocnost a úmrtnost z nemocí, bezdomovectví a nevhodné bydlení,

škodlivá prostředí, jakož i sociální diskriminace a vyloučení. Chudoba je také charakterizována neúčastí na přijímání rozhodnutí a na občanském, společenském a kulturním životě“ (Černá, 2010).

Z údajů z roku 2015 vyplývá, že v extrémní chudobě žije 736 milionů lidí, z toho 413 milionů lidí žije v Subsaharské Africe. Lidé žijí z příjmu, který je menší, než 1,90 USD na den, nemají dostatek čisté pitné vody, jídla ani potřebné hygieny. Přestože chudoba postupně klesá a dle roku 2017 v ní žije 9,2 % populace, předpokládá se, že tu bude i nadále a do roku 2030 klesne pouze o 3,2 % na úroveň 6 % populace (The Sustainable Development Goals Report 2019, s.4).

Chudoba ale není jen problémem nízkého příjmu, má i negativní vliv na poskytování kvalitního vzdělání populaci, od dětí po dospělé. Dalšími faktory pak jsou nedostupnost základní zdravotní péče a čisté pitné vody (Balabán, 2008).

Zajištění kvalitního vzdělání je značný problém. Přibližně 1 z 5 dětí ve věku od 6 do 17 let nechodí do školy, v rozvojových zemích je to pak každá čtvrtá dívka. Více než polovina škol v Subsaharské Africe nemá přístup k počítači a internetu, nemá možnost zajistit ani pitnou vodu a možnost si umýt ruce. Přes 617 milionů dětí a dospívajících neovládá základní dovednosti číst, psát a počítat, 750 milionů z řad dospělé populace zůstává negramotných (The Sustainable Development Goals Report 2019, s.7).

Hlad a podvýživa stále roste. Zatímco v roce 2015 trpělo podvýživou 784 milionů lidí, v roce 2017 vzrostla hodnota na 821 milionů lidí, vlivem zhoršování životního prostředí. Přes 90 milionů dětí do 5 let trpí nebezpečnou podváhou (UNDP, 2021). Z celého světa žijí dvě třetiny podvyživených lidí ve dvou regionech, konkrétně 237 milionů lidí v Subsaharské Africe a 277 milionů lidí v severní Asii (The Sustainable Development Goals Report 2019, s.5).

Podobným problémem je i zajištění pitné vody. Dle roku 2017 nemá přístup k pitné vodě 785 milionů lidí, případně ani doma nemá možnost si umýt ruce vodou a mýdlem. Přístup k pitné vodě nemá ani přibližně 1 ze 4 zdravotnických zařízení. Vzhledem k intenzivnímu nedostatku vody by do roku 2030 mohlo být vysídleno 700 milionů lidí (The Sustainable Development Goals Report 2019, s.9).

Hlad a podvýživa jsou ještě větším rizikem, než malárie, AIDS a tuberkulóza dohromady. Uvádí se, že každých pět vteřin zemře hlady jedno dítě a denně si hlad a chudoba vyžádají 25 tisíc životů (Balabán 2008).

S chudobou souvisí špatný zdravotní stav a již zmíněné nemoci (tuberkulóza, AIDS a malárie). Roku 2017 byla zaznamenána tuberkulóza u 10 milionů obyvatel, míra tak od roku 2000 klesla o 21 %. Mezi lety 2010 a 2017 poklesl i výskyt viru HIV o 37 % u osob ve věku 15 – 49 let v Subsaharské Africe. Zároveň došlo díky očkování k poklesu úmrtí na spalničky o 80 % mezi lety 2000 a 2017. V Afrických zemích je dalším problémem například i malárie, která od roku 2016 stoupla o 3,5 milionu případů. O 55 % se snížila úmrtnost dětí do pěti let, z 9,8 milionů z roku 2000 na 5,4 milionů dětí v roce 2017 (The Sustainable Development Goals Report 2019, s.6). Základní zdravotní péči nemá téměř 400 milionů lidí, základní sociální ochranu nemá 40 % lidí a 15 milionů lidí žijících s HIV stále čeká na antiretrovirovou léčbu. Uvádí se, že každé dvě vteřiny předčasně zemře osoba ve věku od 30 do 70 let na nepřenositelné onemocnění, mezi která nejčastěji patří onemocnění dýchacích cest, kardiovaskulární a nádorová onemocnění či cukrovka (UNDP, 2021).

Dalším problémem je nerovnost žen a mužů. Dle roku 2018 bylo 30 % žen ve věku 20 až 24 let vdáno ještě před dovršením 18 let. Za poslední rok zažilo fyzické či sexuální násilí od partnerů 18 % žen a dívek ve věku 15 až 49 let. Nejméně 200 milionů žen a dívek bylo podrobena mrzačení pohlavních orgánů, z toho polovina z nich byla ze západní Afriky. Ženy představují z 39 % pracovní sílu, ale pouze z 27 % na manažerských pozicích. Střední hodinová mzda žen je o 12 % nižší, než u mužů. Dle roku 2018 je po celém světě 172 milionů lidí bez práce a míra celosvětové nezaměstnanosti dosahuje 5 %. Bez vzdělání, zaměstnání či vyškolení je jedna pětina mladých lidí (The Sustainable Development Goals Report 2019, s.8-11).

Konflikty v zemi, násilí a porušování lidských práv a svobod, vedou k masivnímu vysídlování obyvatel. Každý den je násilně vysídleno přibližně 42 tisíc lidí, kteří následně musí kvůli konfliktům hledat zázemí a bezpečí jinde. Téměř 60 milionů lidí bylo koncem roku 2014 nuceno opustit své domovy. Mezi země, kde probíhají časté konflikty, řadíme Irák, Pákistán, Jižní Súdán, Demokratickou republiku Kongo či Nigérii. V zemích zasažených konflikty je obvykle nejvyšší chudoba a roste zde podíl dětí, které nemohou navštěvovat školu (UNDP, 2015, s.23-25). V roce 2019 byl počet mimoškolních dětí na úrovni 58,4 milionů, od roku 1977 tak došlo k poklesu o více než polovinu. Nejlepší situace je v Evropě a střední Asii, kde školní zařízení nenavštěvuje 1,11 milionu dětí. V jižní Asii je 12,8 milionů mimoškolních dětí a nejhorší situace je v Subsaharské Africe, kde je 33,8 milionů dětí mimo školu (Tabulka 9).

Problémem je i dětská práce, která často připravuje děti o dětství, může být fyzicky, psychicky, duševně nebo morálně náročná a nebezpečná, často zasahuje do školní docházky a odepírá dětem možnost se vzdělávat. V rozvojových zemích musí děti a dospívající pomáhat při práci doma, v rodinném podniku, v zemědělství, s péčí o sourozence. Tyto aktivity prospívají jejich rozvoji, získají tak praxi, zkušenosti a navíc pomohou rodině, ale nesmí tato práce mít vliv na jejich zdraví, osobní rozvoj a zejména nenarušovat školní docházku a neprohlubovat tak negramotnost.

Prioritou je odstranit nejhorší formy dětské práce, které zahrnují zotročování dětí, obchodování s dětmi, využití dětí v nuceném a povinném náboru do ozbrojených konfliktů, nabízení dítěte k prostituci, pornografii a k sexuálnímu zneužívání. Dále práce s nebezpečnými látkami, v podzemí, v nebezpečných výškách nebo za obtížných časových podmínek, tedy dlouhou dobu nebo v noci⁵.

Chudoba ohrožuje ekonomickou, sociální, politickou i bezpečnostní stabilitu světa. Proto byly roku 2001 přijaty Rozvojové cíle tisíciletí (MDG) Organizací spojených národů. Přestože byl zaznamenán částečný posun k lepšímu, cíle je obtížné splnit, mnohdy je to téměř nemožné. Mezi důvody patří zaostalá a rozvrácená ekonomika a zemědělství, neschopnost zajistit obživu obyvatel, špatné vládnutí spojené s korupcí, špatná dopravní a komunikační infrastruktura, negramotnost, bezpečnostní nestabilita, války a etnické konflikty či neřízený populační růst (Balabán, 2008).

V rozvojových zemích je značná sociálně-ekonomická zaostalost. Není ovšem jednotné stanovisko příčiny vzniku, ani všeobecný plán jejího řešení. Veškerá dosavadní pomoc zatím byla, a dá se očekávat, že i bude, neúčelným utrácením prostředků. Rozvojové země zatím prokazují neschopnost uskutečnit sociálně-ekonomický rozvoj. Je zapotřebí, aby rozvojové země vynaložili vlastní sil pro překonání zaostalosti (Jeníček, Foltýn, 2010, s.35).

6.2 Důsledky negramotnosti

Důsledkem nevzdělanosti lidí pak je špatné uplatnění na trhu práce, nízká úroveň vzdělání, vysoká porodnost, špatné zdravotnictví i finanční zabezpečení. Negramotní lidé jsou do jisté míry závislí na lidech, kteří jsou gramotní, tedy umí číst

---

⁵ ILO. *Co je to dětská práce* [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/ipecc/facts/lang--en/index.htm>

a psát. Sami se stěží orientují v obchodě, nepřečtou si a nerozumí obsahu smlouvy, případně nemají představu o ceně výrobků.

Je potřeba zlepšit postavení žen. Ty jsou často znevýhodněné, obvykle mají horší zaměstnání, přístup ke zdravotní péči, nízké vzdělání, mnohdy se hovoří až o negramotnosti. Negramotné ženy se často vdávají velmi mladé a brzy zakládají početnou rodinu, přestože mají nízké finanční příjmy. Nezvládají tak uživit rodinu a zajistit jim vzdělání, se špatnou zdravotní péčí je pak spojená vysoká úmrtnost dětí (Jeníček, Foltýn, 2010, s.173).

6.3 Možnosti řešení

Není možné zcela skoncovat s chudobou. Přestože se vyspělé a bohaté země, jako jsou země Severní Ameriky, západní Evropy či Japonsko, snaží rozvojovým zemím pomoci, z dlouhodobého hlediska to nestačí. Materiální a finanční pomoc pomůže pokrýt především akutní problémy a tato pomoc vystačí jen krátkodobě. Za šedesát let se utratilo okolo 2,3 trilionu dolarů, vznikly rozvojové programy a mnoho plánů na dosažení cílů, ovšem bez dlouhodobého efektu (Easterly, 2010, s.18-21).

6.3.1 Rozvojové cíle tisíciletí

V sídle OSN v New Yorku se sešli představitelé členských států, kteří v září roku 2000 přijali Deklaraci tisíciletí OSN neboli **The Millennium Declaration**. Státy se tak zavázaly k boji proti extrémní chudobě, hladu, nemoci, negramotnosti, diskriminaci žen a dalším. Tyto cíle jsou souhrnně obsaženy v osmi Rozvojových cílech tisíciletí OSN (MDG), které byly stanoveny s termínem dosažení do roku 2015 (WHO, 2021).

Rozvojové cíle tisíciletí (MDG) jsou následující:

1. Vymýtit extrémní chudobu a hlad

Cílem bylo o polovinu snížit podíl osob žijících v extrémní chudobě, kteří mají denní příjem nižší než 1,25 USD. Už v roce 2010 byl tento cíl splněn, kdy extrémní chudoba významně poklesla. Pokles je zaznamenán více než poloviční, celkově u jedné miliardy lidí. Zatímco v roce 1990 žilo v extrémní chudobě 1,9 miliardy lidí, v roce 2015 byl počet

lidí snížen na 836 milionů. Počet lidí mající denní příjem 1,25 USD se ze 47 % v roce 1990 snížil do roku 2015 na 14 %. Přestože podíl populace žijící v chudobě celosvětově klesá, v Subsaharské Africe, kde je více než 40 %, zaostává.

Dalším bodem bylo snížit o polovinu počet osob trpících hladem a podvýživou. V rozvojových zemích se počet lidí trpící podvýživou téměř o polovinu podařilo snížit, z 23,3 % v roce 1990 na 12,9 % v roce 2015. Dle současných odhadů je přibližně 795 milionů lidí podvyživených.

Dále zajištění důstojné práce pro všechny, včetně žen a mladých lidí. Téměř se ztrojnásobil počet lidí, žijících z více než 4 USD na den. Oproti pouhým 18 % v roce 1991 tvoří v roce 2015 polovinu pracovních sil v rozvojových zemích (UNDP, 2015).

2. Dosáhnout všeobecného přístupu k základnímu vzdělání

Do roku 2015 zajistit, aby všechny děti mohly dokončit základní vzdělání, bez ohledu na pohlaví. Gramotnost mládeže (15 až 24let) za dvacet let vzrostla o 8 % na míru 93 % roku 2015. K nejlepšímu zlepšení vzdělání došlo v zemích Subsaharské Afriky. Přibližně o polovinu se snížil i počet mimoškolních dětí, konkrétně na 57 milionů dětí z původních 100 milionů dětí v roce 2000 (UNDP, 2015, s.4).

3. Podporovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen

Do roku 2005 eliminovat nerovnost pohlaví v základním a středním vzdělání, do roku 2015 na všech úrovních vzdělávání (MDG 3, 2016).

V oblasti vzdělání, zaměstnanosti a politické sféře bylo dosaženo značného pokroku. V roce 2006 došlo na základní, střední i terciální úrovni vzdělání k odstranění rozdílů mezi pohlavími. Rozdíl je patrný například v Jižní Asii, kde bylo v roce 1990 zapsáno na základní školu 74 dívek na 100 chlapců, oproti tomu dnes je zapsáno 103 dívek na 100 chlapců. Pokrok je zaznamenám přibližně u dvou třetin rozvojových zemí.

V roce 1990 pracovalo mimo zemědělství 35 % z pracujících žen, zatímco dnes jejich počet stoupl na 41 %. Pokrok nastal i v parlamentním zastoupení žen, kde průměrný podíl žen v parlamentu se za posledních dvacet let zvýšil téměř o 90 %. Přesto žena představuje jen jednoho z pěti členů (UNDP, 2015, s.5).

4. Snížit dětskou úmrtnost

Cílem bylo v letech 1990 až 2015 snížit úmrtnost dětí ve věku do pěti let o dvě třetiny. Přibližně v 33 % zapříčiní smrt podvýživa (MDG 4, 2016).

Cíl byl dodržen a úmrtnost dětí do pěti let se celosvětově o více než polovinu snížila. Na 1000 živě narozených dětí jich v roce 2015 zemřelo 43, zatímco roku 1900 byl počet o 47 vyšší. V rozvojových zemích klesl počet úmrtí dětí do pěti let v letech 1990 - 2015 z 12,7 milionů na 6 milionů dětí. Ke snížení počtu úmrtí pomohlo i očkování proti spalničkám, které v letech 2000 – 2013 pomohlo zabránit úmrtí zhruba 15,6 milionů dětí. V tomto období se počet hlášených případů spalniček snížil o 67 %. Do roku 2013 dostalo přibližně 84 % dětí z celého světa alespoň jednu dávku vakcíny proti spalničkám (UNDP, 2015, s.5).

5. Zlepšit zdravotní stav matek

Mezi lety 1990 – 2015 snížit úmrtnost matek o 75 % a dosáhnout všeobecného přístupu k reprodukčnímu zdraví. Přijetím rozvojových cílů došlo ke značnému snížení počtu úmrtí matek, od roku 1990 přibližně o 45 %, ještě větší snížení je od roku 2000. Zatímco se v letech 1990 až 2013 snížila v Subsaharské Africe úmrtnost matek o 49 %, v Jižní Asii to bylo o 64 %. Z let 1990 až 2014 vzrostl i počet porodů s asistencí kvalifikovaného zdravotnického personálu z 59 % na 71 %. Do roku 2014 se zvýšil podíl těhotných žen v Severní Africe, které absolvovali čtyři a více prenatalních návštěv, z původních 50 % na 89 % (UNDP, 2015, s.6). Zároveň se zvýšil podíl žen ve věku 15 až 49 let, které užívají jakoukoli metodu antikoncepce, z původních 55 % z roku 1990 na 64 % v roce 2015, tento podíl byl mezi lety 1990 až 2015 v Subsaharské Africe dvojnásobně navýšen na úroveň 28 % a v Jižní Asii úroveň stoupla z 39 % na 59 % (UNDP, 2015, s.41).

6. Boj s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocí

Cílem bylo do roku 2015 zvrátit a zastavit šíření HIV/AIDS, výskyt malárie a dalších závažných nemocí. Dále do roku 2010 dosáhnout globálního přístupu k léčbě HIV/AIDS pro ty, kteří ji potřebují (WHO, 2021).

Mezi lety 2000 až 2013 byl zaznamenán pokles nové infekce HIV z 3,5 milionů případů na 2,1 milionu, tedy pokles přibližně o 40 %. Došlo ke značnému nárůstu lidí žijících s HIV, kteří dostávají antiretrovirové léky. Zatímco v roce 2003 jej dostávalo

0,8 milionu lidí, roku 2014 počet lidí vzrostl na 13,6 milionů. Díky tomuto léku se o 7,6 milionů snížilo úmrtí na AIDS.

Míra úmrtnosti na tuberkulózu klesla mezi lety 1990 až 2013 přibližně o 45 % a odhadem bylo zachráněno 37 milionů životů. Zároveň bylo odvráceno více než 6,2 milionů úmrtí na malárii, převážně dětí do pěti let v Subsaharské Africe. Úmrtnost na malárii klesla přibližně o 58 % a globální míra výskytu klesla o 37 % (UNDP, 2015, s.6).

7. Zajistit udržitelnost životního prostředí

Zde mezi cíle řadíme zajistit přístup k čisté pitné vodě a základní hygieně, do roku 2020 zlepšit život minimálně 100 milionů obyvatel žijících ve slumu, integrovat principy udržitelného rozvoje a zvrátit vyčerpání přírodních zdrojů a v neposlední řadě do roku 2010 snížit ztráty biologické rozmanitosti (MDG 7, 2016).

Zatímco roku 1990 využívalo vylepšenou pitnou vodu 76 % populace, do roku 2015 došlo k navýšení na 91 %. Přístup k lepší hygieně získalo 2,1 miliardy lidí a téměř o polovinu se snížil počet lidí, kteří praktikují otevřenou defekaci. Od roku 1990 byly téměř odstraněny látky, které poškozují ozonovou vrstvu. A dále se například v rozvojových zemích snížil podíl obyvatel žijících ve slumech, konkrétně byl v roce 2014 zaznamenán pokles na 29,7 % z původních 39,4 % z roku 2000 (UNDP, 2015, s.7).

8. Rozvíjet globální partnerství pro rozvoj

Poslední cíl obsahuje převážně pomoc rozvojovým zemím. Jedná se o zajištění cenově dostupných léků, finanční pomoc, vypořádání se s dluhovými problémy a řešení speciálních potřeb rozvojových zemí. Dále prostřednictvím spolupráce se soukromým sektorem využívat nových technologií, převážně komunikačních a informačních (MDG 8, 2016).

Pomoc rozvojovým zemím od vyspělých zemí vzrostla v letech 2000 a 2014 na 135,2 miliard USD, tedy o 66%. Od dovozního cla bylo v roce 2014 osvobozeno 79 % dovozů, došlo tak od roku 2006 k nárůstu o 14 %.

Od roku 2015 pokrývá mobilní signál 95 % světové populace. Téměř desetinásobně pak stoupl počet předplacených mobilních telefonů, z původní 738 milionů v roce 2000 na 7 miliard v roce 2015. Značný pokrok představuje i připojení k internetu v rozvojových

zemích, které roku 2000 mělo pouze 6 % světové populace, do roku 2015 vzrostlo na 43 % (UNDP, 2015, s.7).

6.3.2 Cíle udržitelného rozvoje

Vzhledem k tomu, že rozvojové cíle tisíciletí zaznamenaly do roku 2015 úspěch a v mnoha zemích došlo ke zlepšení situace, problémy v rozvojových zemích stále přetrvávaly, bylo potřeba na tyto cíle navázat a pokračovat v řešení problémů.

Proto byly v roce 2015, všemi státy OSN, přijaty Cíle udržitelného rozvoje (SDG), které obsahují 17 cílů, které spolu navzájem souvisí a ovlivňují se. Cíle jsou navrženy tak, aby se do roku 2030 podařilo celkově ukončit problémy, jako jsou chudoba, hlad, diskriminace či AIDS. Mají za úkol řešit problémy, které se nás všech dotýkají, tak, aby nikdo nebyl opomenut. Zapojují celé lidstvo do budování bezpečnější, udržitelnější a prosperující planety (UNDP, 2021).

Přestože chudoba postupně klesá a snahou je, aby do roku 2030 byla její úroveň na nule, ovšem dle odhadů je zřejmé, že chudoba tu bude i nadále. Očekává se, že do roku 2030 klesne od roku 2017 pouze o 3,2 % na úroveň 6 % populace (The Sustainable Development Goals Report 2019, s.4).

Cíle udržitelného rozvoje (SDG) jsou následující:

- 1. Konec chudoby**
- 2. Konec hladu**
- 3. Zdraví a kvalitní život**
- 4. Kvalitní vzdělání**
- 5. Rovnost mužů a žen**
- 6. Pitná voda, kanalizace**
- 7. Dostupné a čisté energie**
- 8. Důstojná práce a ekonomický růst**
- 9. Průmysl, inovace a infrastruktura**
- 10. Méně nerovností**
- 11. Udržitelná města a obce**
- 12. Odpovědná výroba a spotřeba**
- 13. Klimatická opatření**

14. Život ve vodě

15. Život na souši

16. Mír, spravedlnost a silné intuice

17. Partnerství ke splnění cílů

6.3.3 Organizace pro pomoc a rozvoj gramotnosti

UNESCO

UNESCO je Organizace spojených národů pro vzdělání, vědu a kulturu. Byla založená v Londýně roku 1945. V současné době sídlí v Paříži a má 193 členských států a 11 přidružených členských států. Roku 1993 se společně s Českou republikou připojili k UNESCO ještě Slovensko, Eritrea, Severní Makedonie, Andorra a Monako.

Snahou UNESCO je budování míru, aby lidé žili bez nenávisti a netolerance, zajistit přístup ke kvalitnímu vzdělání všem občanům a dětem, posiluje vazby mezi národy pomocí propagace kulturního dědictví a důstojnosti všech kultur, podporuje vědecké programy, prosazuje udržitelný rozvoj, svobodu projevu a lidská práva.

Vzdělání lidem umožňuje získávání znalostí, dovedností a hodnot, aby mohli žít plnohodnotným životem a přispívat společnosti, proto je vzdělání považováno za lidské právo. Posláním organizace UNESCO je dosažení čtvrtého Cíle udržitelného rozvoje Agendy 2030, tedy zajistit všem spravedlivý a kvalitní přístup ke vzdělání a podporovat příležitosti k celoživotnímu učení (UNESCO, 2019).

OSN

Organizace spojených národů (OSN) oficiálně vznikla roku 1945. Cílem organizace je spolupráce při řešení mezinárodních ekonomických, kulturních, humanitních a sociálních problémů, udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a podporovat základní lidská práva a svobodu.

Jak již bylo výše zmíněno, roku 2000 bylo přijato 8 Rozvojových cílů tisíciletí (MDG), které měli do roku 2015 pomoci v boji s chudobou, hladem, nemocemi

či diskriminací. Na cíle následně navázalo 17 Cílů udržitelného rozvoje (SDG), které na sebe navzájem navazují a mají za úkol snížit do roku 2030 cíle na minimum⁶.

UNDP

UNDP (United Nations Development Programme) neboli Rozvojový program OSN, vznikl roku 1966 a představuje organizaci, která funguje v přibližně 170 zemích a zapojuje se do pomoci s vymýcením chudoby, snížení nerovností a vyloučení. Napomáhá v plnění Cílů udržitelného rozvoje (SDG), zdvojnásobuje úsilí o rozvoj partnerství s mezinárodními finančními institucemi, soukromým sektorem, občanskou společností i jednotlivci. Cílem je podpora vlády při zajišťování zdrojů financování a informovanosti o něm, dále technická pomoc, řízení a koordinace projektů (UNDP, 2021).

UNICEF

UNICEF je organizace, která pracuje ve více než 190 zemích světa. Vznikla roku 1946 jako pomoc dětem, postiženým 2. světovou válkou, pod původním názvem Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci (United Nations International Children's Emergency Fund). Od roku 1953 se UNICEF stal trvalou součástí Organizace spojených národů, pod názvem United Nations Children's Fund neboli Dětský fond OSN a zkratka UNICEF zůstala zachována.

UNICEF pomáhá dětem a jejich rodinám přežít a podporuje jejich rozvoj, potenciál a bojují za práva každého dítěte. Dále poskytuje kvalitní vzdělání, nezávadnou vodu, hygienu, výživu a podporuje jejich zdraví, napomáhá před násilím a vykořisťováním dětí a v prevenci a léčbě HIV a AIDS.

Bez ohledu na finanční situaci rodiny mají všechny děti právo chodit do školy a učit se. UNICEF zajišťuje ve 144 zemích po celém světě rovný přístup ke kvalitnímu vzdělání od dětství po dospívání, podporuje spravedlnost a začlenění, jelikož dochází k vyčlenění dětí z kolektivu vlivem pohlaví, chudoby, zdravotnímu postižení, případně kvůli jazyku a etnickému původu (UNICEF).

---

⁶ OSN. *Hlavní témata: Cíle udržitelného rozvoje* [online]. Informační centrum OSN [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/>

World Health Organization

Světová zdravotnická organizace (WHO) sídlí ve Švýcarsku v Ženevě a vznikla 7. dubna 1948, v den, který je nyní oslavován jako Světový den zdraví. Organizace spolupracuje se 194 členskými státy se snahou zajistit zdravotní péči, zdravou životosprávu a zabezpečení základních potravin všem lidem po celém světě.

Pomáhají dětem a matkám žít dlouhým plnohodnotným životem, zlepšují přístup ke kvalitní, bezpečné a dostupné péči ženám během těhotenství a porodu, dále pomáhají v boji s nemocemi, jako jsou chřipka, HIV, tuberkulóza, malárie, cukrovka a nádorová, srdeční či tropická onemocnění. Zajišťují přísun potravin, pitné vody, bezpečného vzduchu, léků a vakcín, snaží se o snížení chudoby.

Hlavní funkcí je řídit a koordinovat mezinárodní zdravotnictví prostřednictvím spolupráce se zeměmi, mezinárodními organizacemi, nadacemi, systémem OSN, občanskou společností, akademickou obcí a výzkumnými institucemi (WHO, 2021).

World Literacy Foundation

Světová nadace gramotnosti neboli World Literacy Foundation (WLF) vznikla roku 2003 v Austrálii v Melbourne. Jelikož vzdělání je základním lidským právem, snahou vzdělávací organizace je zajistit každému mladému jedinci možnost získat vzdělání, nehladě na to, odkud je, aby mohl v životě uspět. Znevýhodněným dětem, které mají snahu číst, poskytují doučování, knihy a vzdělávací i digitální zdroje.

V Africe byla začleněna iniciativa Sun Books, která nabízí stovky elektronických knih, nainstalovaných v solárních tabletech, aby k nim studenti měli přístup i v učebnách, kde není přístup k internetu. V současné době se využívají v Ugandě, Keni, Jižní Africe, Nigérii, Guyaně a Zimbabwe⁷.

Člověk v tísni

Jedná se o českou nevládní neziskovou organizaci, která byla založena roku 1992, od roku 1999 funguje pod současným názvem Člověk v tísni. Je členem Alliance 2015, která představuje síť sedmi nevládních organizací, které se aktivně zapojují do humanitární pomoci a rozvojových projektů, kde jejich spolupráce zvyšuje efektivitu v cílových zemích.

---

⁷ WLF. *World Literacy Foundation: O nás: Naše historie* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://worldliteracyfoundation.org/about-us/>

Zaměřuje se na lidi žijící v chudobě, poskytuje humanitární pomoc lidem v nouzi při přírodních katastrofách či válečných krizích. Realizuje rozvojové programy pro zlepšení přístupu ke vzdělání, pitné vodě, obživě, hygieně a zdravotní péči, podporuje děti ze sociálně slabších rodin. Negramotnost a nízké vzdělání vedou k chudobě a zneužívání, proto je potřeba zajistit všem kvalitní vzdělání a umožnit jim získat zaměstnání (Člověk v tísni).

BanglaKids

BanglaKids je rozvojový program mezinárodní humanitární organizace ADRA (Adventist Development and Relief Agency), která působí ve více než 130 zemích světa. Od roku 1992 je Česká republika její součástí. Program je zaměřený na podporu vzdělávání dětí a mladých lidí v Bangladéši, kteří pochází z chudých rodin a žijí ve špatných životních podmínkách (BanglaKids, 2021). Příspěvky od dárců dětem přispívají na školné, uniformy, školní pomůcky, jídlo a lékařskou péči (BanglaKids, 2019).

Jelikož má v Bangladéši denní příjem pod hranicí 1,9 USD na osobu přes 24 milionů lidí, číst a psát umí jen přibližně polovina obyvatel a jednotlivé generace žijí v chudobě, je potřeba jim poskytnout vzdělání, aby se mohli rozvíjet, najít si lépe placenou práci a pomoci tak celé rodině dostat se z chudoby.

Program BanglaKids podporuje děti z chudých rodin od roku 1999. Do roku 2019 se podařilo vyškolit 848 učitelů, pomoci chodit do školy 7200 dětem a mladým lidem, konkrétně na 43 vesnických, 15 slumových, 7 internátních a 1 městské škole v Bangladéši. Bylo dodáno vybavení do 42 zrekonstruovaných školních budov, na 5 vesnických škol byla pomocí solární energie dodána elektřina, byla postavena čistírna vody, studna s cisternou, na 9 vesnických školách byly zrekonstruovány studny (BanglaKids, 2021).

7 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vysvětlit problém negramotnosti a obeznámit s ní veřejnost. Jelikož žijeme ve vyspělé zemi, kde je pro nás gramotnost a vzdělání samozřejmostí, mnozí z nás si nepřipouští možnost, že jinde je situace jiná. Zatímco gramotná populace se v obchodě orientuje podle cedulí, přečte si složení výrobku, zná jejich cenu a případnou výhodnost, u pokladny ví, kolik má zaplatit, případně si zvládne důkladně přečíst před podpisem smlouvu, pro negramotnou populaci totéž neplatí. Orientační cedule a složení výrobků si nepřečtou, neví, kolik zaplatit, smlouvě nerozumí, mnohdy ji ani nezvládnou podepsat.

První část vycházela ze studia odborné literatury a ověřených internetových zdrojů. Byly v ní vysvětleny pojmy jako gramotnost, negramotnost, význam vzdělání, dále byly vymezeny vyspělé a rozvojové země podle míry hrubého domácího produktu na obyvatele, hrubého národního důchodu na obyvatele a indexu lidského rozvoje. Rozdíl mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi je značný. Zatímco v roce 2019 bylo průměrné HDP na obyvatele vyspělých zemí v nominálním vyjádření na úrovni 46 841 USD, HDP na obyvatele rozvojových zemí dosahoval úrovně 5 591 USD, tedy skoro 8,4 krát méně. Komplexnějším ukazatelem pak je index lidského rozvoje (HDI). Zatímco celosvětově největší HDI má Norsko s indexem 0,957, ve srovnání s Nigerm, který má naopak nejnižší index HDI 0,394, má téměř třikrát více. Rozdíl mezi těmito zeměmi v naději na dožití při narození činí dvacet let. A zatímco průměrná doba školní docházky v Norsku trvá 12,9 let, v Nigeru je to pouze 2,1 roku.

Cílem druhé části byla analýza negramotných obyvatel ve světě, ve vyspělých a rozvojových zemích. Bylo poukázáno na vývoj negramotnosti v průběhu let, u mládeže i dospělé populace. Celosvětově je patrný značný pokrok ve snížení negramotnosti. Zatímco roku 1977 byla negramotnost dospělé populace ve světě na úrovni 33 %, do roku 2019 klesla na 13 %. Poměrně stabilní situace je v Evropě a střední Asii, kde byla roku 2019 úroveň negramotnosti na 2 %, zatímco v Jižní Asii a Arabském světě byla 27 % a nejhorší situace je v Subsaharské Africe, kde je na úrovni 34 %. Dále byla uvedena negramotnost u konkrétních zemí Afriky a Asie, mezi nimiž byla následně provedena komparace. V Africe je z vybraných zemí nejhorší situace v Somálsku, kde je 95 % negramotné populace, z toho je 96 % žen a 93 % mužů. Dále jsou to se 78 % negramotné populace Čad a s 65 % Niger. Oproti tomu z vybraných zemí Asie je nejhorší situace

v Afghánistánu, kde je 57 % negramotné populace, z toho je 70 % žen a 45 % mužů. Dále jsou to se 41 % negramotné populace Pákistán a s 32 % Nepál. Závěrem byly uvedeny počty dětí, které nenavštěvují školní zařízení. Zatímco roku 1977 byl počet mimoškolních dětí ve světě na úrovni 119 milionů, do roku 2019 klesl o více než polovinu, konkrétně na úroveň 58,4 milionů dětí. Ve všech uvedených regionech došlo ke snížení počtu mimoškolních dětí, až na Subsaharskou Afriku. Zde je situace nejhorší a spíše se zhoršuje. Zatímco roku 1977 byl počet mimoškolních dětí 31,3 milionů, do roku 1997 počet vzrostl na 44,4 milionů, následně opět klesal a roku 2019 byl počet dětí na úrovni 33,8 milionů.

Druhá část vycházela ze studia statistických ročenek, převážně ze Světové banky, která shromažďuje, mimo jiné, i údaje od organizace UNESCO.

Třetí část vycházela převážně z ověřených internetových zdrojů, konkrétně z webových stránek organizací, které se zabývají pomocí rozvojovým zemím, snížením chudoby a negramotnosti. Cílem bylo vymezit faktory, které ovlivňují negramotnost, jako jsou chudoba, diskriminace, dětská práce či konflikty v zemi. Navrhnout možnosti řešení, které vychází převážně z plnění Rozvojových cílů tisíciletí, které do roku 2015 zaznamenaly úspěch a na které následně navázaly Cíle udržitelného rozvoje. Závěrem byly představeny organizace, které se tímto problémem zabývají, konkrétně UNESCO, OSN, UNDP, UNICEF, Světová zdravotnická organizace (WHO), Světová nadace gramotnosti (WLF), Člověk v tísni a BanglaKids. Organizací a společností, které pomáhají, je ale mnohem více.

Problém negramotnosti působí jako začarovaný kruh. Negramotní lidé jsou často znevýhodnění, převážně negramotné ženy mají obvykle horší zaměstnání, přístup ke zdravotní péči, často se vdávají velmi mladé a brzy zakládají početnou rodinu, přestože mají nízké finanční příjmy. Nezvládají tak uživit rodinu a nemohou dětem zajistit vzdělání. Případně aby byla rodina schopná se o sebe postarat, děti nechodí do školy a zůstávají doma, kde pomáhají s péčí o sourozence, o chod domácnosti a pracují v zemědělství. Bez vzdělání pak mají nízkou šanci na získání lépe placené pracovní pozice a situace se opakuje.

Přestože se vyspělé země snaží materiálně i finančně pomoci, pomoc vystačí jen krátkodobě a pomůže pokrýt především akutní problémy. Pomoc je i nadále potřebná, ale zároveň je nutné, aby rozvojové země vynaložili vlastních sil pro překonání zaostalosti a měli snahu situaci zlepšit.

8 Seznam použitých zdrojů

1. ADAMCOVÁ, Lenka, Tereza NĚMEČKOVÁ a kolektiv. *Rozvojová ekonomika* [online]. Praha: Oeconomica, 2009 [cit. 2021-02-08]. ISBN 978-80-245-1515-1. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:45f16040-2793-11e4-8f64-005056827e52?page=uuid:5224b390-2edb-11e4-8e0d-005056827e51>
2. BALABÁN, Miloš. Globální nerovnost jako globální bezpečnostní hrozba. *Obrana a strategie* [online]. 2008 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-1-2008/clanky/globalni-nerovnost-jako-globalni-bezpecnostni-hrozba.html>
3. BANGLAKIDS. *Rozvojový program BanglaKids* [online]. ADRA, 2021 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.banglakids.cz/cz/sekce/o-programu-3/>
4. BANGLAKIDS. *Výroční zpráva* [online]. ADRA, 2019 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: https://www.banglakids.cz/upload/ck/files/Download/ADRA%20CZ_Vyrocn%C3%AD%20zprava%202019.pdf
5. BIČÍK, Ivan a kolektiv. *Hospodářský zeměpis: Globální geografické aspekty světového hospodářství* [online]. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2003 [cit. 2021-03-05]. ISBN 80-86034-52-6. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:5343fa10-9fe1-11e5-b5dc-005056827e51?page=uuid:e0a9c480-cbf0-11e5-ba63-5ef3fc9ae867&fulltext=glob%C3%A1ln%C4%9B%20vysp%C4%9B%C3%A9%20zem%C4%9B>
6. ČERNÁ, Karolína. Chudoba nemusí být bezbranná. *Gender a výzkum / Gender and Research* [online]. 2010, **11**(2) [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: https://www.gendersonline.cz/en/artkey/gav-201002-0010_chudoba-nemusi-byt-bezbranna.php
7. ČLOVĚK V TÍSNI. *Kdo jsme: O nás* [online]. Praha 2: Člověk v tísni [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/o-nas>
8. ČLOVĚK V TÍSNI. *Humanitární a rozvojová pomoc: Vzdělávání a praktické dovednosti* [online]. Praha 2: Člověk v tísni [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/vzdelavani-a-prakticke-dovednosti>

9. DOLEŽALOVÁ, Jana. *Funkční gramotnost: proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech* [online]. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005 [cit. 2021-01-26]. ISBN 80-7041-115-5. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:56df6e80-9dab-11e5-84c7-005056827e52?page=uuid:72b47d40-b9f7-11e5-b5dc-005056827e51&fulltext=%C4%8Ditanie%20a%20p%C3%ADsanie%20v%20zivotnych%20situ%C3%A1ci%C3%A1ch>
10. EASTERLY, William Russell. *Břímě bílého muže, Proč pomoc Západu třetímu světu selhává?* [online]. Praha: Academia, 2010 [cit. 2021-02-22]. ISBN 978-80-200-1776-5. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:5da83b70-d4bd-11e2-ac27-005056827e52?page=uuid:93178170-ddb0-11e2-9439-005056825209>
11. FÁREK, Jiří a Jiří KRAFT. *Světová ekonomika v epoše globálních změn* [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012 [cit. 2021-03-05]. ISBN 978-80-7372-910-3. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:471a1ef0-14ae-11e9-a9e5-005056827e52?page=uuid:f6d77d30-5831-11e9-918e-5ef3fc9ae867>
12. GAVORA, Peter. Gramotnost: vyvíň modelov, reflexia praxe a výskumu. *Pedagogika* [online]. 2/2002 [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=2048&lang=cs>
13. HOLČÍK, Jan. *Systém péče o zdraví a zdravotní gramotnost: k teoretickým základům cesty ke zdraví* [online]. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, 2010 [cit. 2021-01-27]. ISBN 978-80-7392-129-3. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:5b2f26e0-580f-11e7-a7b7-005056827e51?page=uuid:a4229fb0-91ff-11e7-8167-005056825209>
14. ILO. *Co je to dětská práce* [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm>
15. JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání* [online]. Praha: Radioservis, 2007 [cit. 2021-01-28]. ISBN 978-80-86212-58-6. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:c36504d0-393b-11e6-a5c5-005056827e51?page=uuid:992686b0-5030-11e6-8746-005056825209>
16. JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech* [online]. Praha: C.H.Beck, 2010 [cit. 2021-01-30]. ISBN 978-80-7400-326-4. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:54809dc0-343e-11e5-8851-005056827e51?page=uuid:b21bffb0-42a3-11e5-a7b4-001018b5eb5c>

17. JENSEN, Lois, ed. *The Sustainable Development Goals Report 2019* [online]. New York: United Nations, 2019 [cit. 2021-02-15]. ISBN 978-92-1-101403-7. Dostupné z: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2019.pdf>
18. KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna* [online]. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.
19. MDG. *Millennium Development Goals: MDG 3* [online]. 15.11.2016 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://www.mdgmonitor.org/millennium-development-goals/>
20. MDG. *Millennium Development Goals: MDG 4* [online]. 15.11.2016 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://www.mdgmonitor.org/millennium-development-goals/>
21. MDG. *Millennium Development Goals: MDG 7* [online]. 15.11.2016 [cit. 2025-02-23]. Dostupné z: <https://www.mdgmonitor.org/millennium-development-goals/>
22. MDG. *Millennium Development Goals: MDG 8* [online]. 15.11.2016 [cit. 2025-02-23]. Dostupné z: <https://www.mdgmonitor.org/millennium-development-goals/>
23. MŠMT. *Strategie celoživotního učení ČR* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007 [cit. 2021-02-02]. ISBN 978-80-254-2218-2. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>
24. OECD. *Rovnost a kvalita ve vzdělávání: Podpora znevýhodněných žáků a škol (Výtah ze zprávy OECD). Česká školní inspekce* [online]. Praha, 21.02.2013 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Publikace/Vytah-ze-Zpravy-OECD>
25. OSN. *Hlavní témata: Cíle udržitelného rozvoje* [online]. Informační centrum OSN [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/>
26. PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník* [online]. Praha: Grada Publishing, 2012 [cit. 2021-01-20]. ISBN 978-80-247-3960-1. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:55c70870-a9c8-11e7-920d-005056827e51?page=uuid:e5899270-d6e6-11e7-9268-5ef3fc9ae867>
27. PRŮCHA, Jan a kolektiv. *Pedagogický slovník* [online]. 7., aktualiz. a rozš. vydání. Praha: Portál, 2013 [cit. 2021-01-20]. ISBN 978-80-262-0403-9. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:e5e11b40-8378-11e9-852b-005056827e51?page=uuid:fe3585e2-c4f0-4da7-b886-aacce158dce3>

28. PRŮCHA, Jan a kolektiv. *Pedagogický slovník* [online]. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2008 [cit. 2021-01-30]. ISBN 978-80-7367-416-8. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:61874230-c1bf-11ea-a037-005056827e52?page=uuid:c0c1a634-997e-4c94-8130-c747fac3b789>
29. SYROVÁTKA, Miroslav a Jaromír HARMÁČEK. *Klasifikace rozvojových zemí* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.development.upol.cz/wp-content/uploads/2013/02/Syrov%C3%A1tka-Harm%C3%A1%C4%8Dek-2014-Klasifikace-rozvojov%C3%BDch-zem%C3%AD.pdf>
30. THE WORLD BANK. *Data: Děti mimo školu, primární* [online]. 2020 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.UNER?view=chart>
31. THE WORLD BANK. *Data: Míra gramotnosti* [online]. 2020 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS>
32. THE WORLD BANK. *Data: Poměr počtu chudoby na 1,90 USD denně (2011 PPP) (% populace)* [online]. 2021 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?end=2018&most_recent_value_d_esc=false&start=1967&type=shaded&view=chart
33. THE WORLD BANK. *Data: Země a úvěrové skupiny Světové banky* [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519>
34. UNCTAD. *E-handbook of statistics 2020: Hrubý domácí produkt, 2019* [online]. 2020 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: https://stats.unctad.org/handbook/EconomicTrends/Gdp.html#map1_figure
35. UNDP. *Cíle udržitelného rozvoje* [online]. Rozvojový program OSN, 2021 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>
36. UNDP. *O nás: Pohled do budoucnosti* [online]. Rozvojový program OSN, 2021 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/about-us.html>
37. UNDP. *Rozvojový program OSN: Rozvojové cíle tisíciletí* [online]. 2021 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: https://www.undp.org/content/undp/en/home/sdgoverview/mdg_goals.html
38. UNDP. *Rozvojový program OSN - Zprávy o lidském rozvoji: Datové centrum pro lidský rozvoj* [online]. 2020 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/data>

39. UNDP. *Souvislosti cílů* [online]. Rozvojový program OSN, 2021 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/background/>
40. UNESCO. *Míra gramotnosti* [online]. Statistický institut UNESCO, 2020 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.FE.ZS>
41. UNESCO. *Právo na vzdělání* [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/themes/right-to-education>
42. UNESCO. *Reading the past, writing the future: fifty years of promoting literacy* [online]. 2017 [cit. 2021-02-21]. ISBN 978-92-3-100214-4. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247563>
43. UNESCO. *Revidované doporučení týkající se mezinárodní standardizace vzdělávací statistiky* [online]. 27.11.1978 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13136&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
44. UNESCO. *Stručně UNESCO: Poslání a mandát* [online]. UNESCO, 2019 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>
45. UNESCO. *Vzdělání mění životy* [online]. [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/themes/education>
46. UNICEF. *O nás: UNICEF ve světě* [online]. Český výbor pro UNICEF, 1991 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/o-nas/>
47. UNICEF. *O UNICEF* [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/about-unicef>
48. UNICEF. *Vzdělání: Každé dítě má právo se učit* [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/education>
49. WAY, Catharine, ed. *UNDP: The Millennium Development Goals Report 2015* [online]. United Nations, 2015 [cit. 2021-02-23]. ISBN 978-92-1-101320-7. Dostupné z: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/mdg/the-millennium-development-goals-report-2015/>
50. WHO. *O WHO* [online]. Světová zdravotnická organizace, 2021 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.who.int/about>
51. WHO. *World Health Organization: Rozvojové cíle tisíciletí* [online]. 2021 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-\(mdgs\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-(mdgs))

52. WLF. *World Literacy Foundation: O nás: Naše historie* [online]. [cit. 2021-03-03].

Dostupné z: <https://worldliteracyfoundation.org/about-us/>

53. ZÁPOTOČNÁ, Oľga. *Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní:*

Teoretické východiská a didaktické realizácie. Bratislava: VEDA, 2012. ISBN 978-80-224-1281-0.

54. ZVÍROTSKÝ, Michal. Nové podoby (ne)gramotnosti aneb učení nikdy nekončí. In:

BENDL, Stanislav a kolektiv. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*.

Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9. Dostupné také z:

[https://ndk.cz/view/uuid:c7d4ea10-d846-11e8-bc37-](https://ndk.cz/view/uuid:c7d4ea10-d846-11e8-bc37-005056827e51?page=uuid:56d67f10-e69a-11e8-bc37-005056827e51)

[005056827e51?page=uuid:56d67f10-e69a-11e8-bc37-005056827e51](https://ndk.cz/view/uuid:c7d4ea10-d846-11e8-bc37-005056827e51?page=uuid:56d67f10-e69a-11e8-bc37-005056827e51)